

Ivan Fuček

SMIJEMO LI ŽEĐATI ZA ISKUSTVOM BOGA?

Jedan od temeljnih, najdubljih poriva čovjeka jest žeđ za Bogom. O tome nam svjedoče religije svih naroda i najizvrsnije česti svih kultura. »O Bože, ti si Bog moj: gorljivo tebe tražim; tebe žeđa duša moja, tebe želi tijelo moje, kao zemlja suha, žeđna, bezvodna« (Ps 63,2). Tako je na usta psalmista prodirala molitva čovječanstva prije tri tisuće godina. David bijaše u Judejskoj pustinji, pa zato u molitvi zorno opisuje pustinju srca.

Ali i danas ista žeđ za Bogom izgara sve one koji dublje misle i dublje osjećaju. Nerijetko i one koji su daleko od Boga, pa priznaju poput (ateista) Kirilova: Čovjeka mora uvijek mučiti samo jedno: misao na Boga! »Bog me muči« — govorio je Mitja Karamazov. »Svijet umire zbog toga što ne vidi Boga«, pisao je Paul Bourget. Samo nas Bog može nasititi, samo On može utažiti našu žeđ, ispuniti nas, zadovoljiti nas, jer »ništa ne odgovara našoj mjeri. Pa i sama neizmjernost materijalnih prostora — samo je slika naše gladi«, pisao je opet Zundel. »Svaka nas zapreka uzbuđuje, a svaka granica povećava naše težnje.«

Što znači žeđati Boga?

Pripovijeda se kako je ruski filozof Solovjev jednoga dana bio gost kod biskupa Strossmayera u Đakovu. Razgovor su nastavili do u kasne sate. Htijući se, napokon, vratiti u svoju sobu, izađe mislilac na hodnik, na kome su bila sva vrata jednaka i sva jednako zatvorena. U mraku nije mogao prepoznati vrata sobe koja je bila njemu određena. S druge strane, u tom se mraku nije više mogao vratiti u prostoriju iz koje je izašao, a pogotovo nije htio uznemiravati nikoga u toj noćnoj tišini biskupskog dvora. I tako je filozof — zadubeni u svoje misli — odlučio provesti noć u la-

ganoj šetnji hodnikom, koji mu najednom postade misteriozan i negostoljubiv. Noć je bila duga i teška. Ali konačno prođe, i prvi traci zore omogućíše misliocu da bez poteškoće prepozna vrata svoje sobe, kraj kojih je toliko puta prošao a da ih nije prepoznao. I ovako je sam u sebi komentirao: često je tako i s onima koji traže istinu. Prolaze sasvim blizu nje u danima svoga života, a ne nalaze je, dok im jedna sunčana zraka božanske mudrosti ne omogućí lako, sretno i utješno otkriće. Jest! Tako je i sa svima nama koji tražimo Boga. Mi smo u mračnom dugom hodniku samotnog i negostoljubivog zdanja, kao u nekom »tunelu«, rekao bi Gaston Courtois: mrak nam ne dopušta da vidimo pravu stvarnost u kojoj se nalazimo.

Za to naše stanje Biblija upotrebljava izraz: mi smo kao »zemlja suha, žedna, bezvodna«. Zemlja čezne za vodom. Voda je nužna. Ona je mora nakvasiti, prožeti, natopiti, da postane plodna, da proklija, prolista, procvate i donese rod. Bez vode zemlja se pretvara u pustinju, u prašinu, koju raznosi vjetar. Pa kad bi osušena i raspucana zemlja mogla izraziti svoju žeđu za vodom, onda bismo možda i sami dublje shvatili našu čežnju za Bogom. Istina, izabrani čeznu za Bogom ne kao suha raspucala zemlja — to je slika onih koji ne žive u milosti — nego kao plodna zemlja za kišom. Ali kako je oko nas u svijetu suho ozračje i nerijetko prava atmosfera pustinje, opasnost je da se i sami osušimo i postanemo neplodno tlo. Nama je potrebno iskustvo Boga! Doživljaj Boga! Ta je potreba tako duboko upisana u naše srce, u cjelokupno naše ljudsko biće, da je mi osjećamo kao najdublji i najautentičniji izraz naše cjelokupne osobe. Tu čovjekovu iskonsku težnju ne može nitko zadovoljiti osim samoga Boga. Naše je ljudsko srce bezdan. Pobacajte u nj sve svjetove — taj bezdan nećete ispuniti! Čežnja i dalje ostaje: »Kao što košuta žudi za izvor-vodom, tako duša moja čezne, Bože, za tobom. Žedna mi je duša Boga, Boga živoga« (Ps 42,2—3). Bog je veći od našega srca i On ga jedini može ispuniti.

Ali što? Nije li naš Bog sakriveni Bog? I ne odnosi li se i na nas ona poruga starozavjetnih bezbožnika i, uostalom, bezbožnika svih vremena: »Gdje je vaš Bog?« Ili pitanje Magdalene pred otvorenim grobom: »Kamo ste ga sakrili?« Gdje je On? Naš se kršćanski život nerijetko odvija kao da smo bez Boga, kao da ga ne ponazočujemo, kao da nismo njegov transparent, kao da ga ne unosimo u svijet, kao da smo zaista ispražnjeni, osušeni i izgorjeli od žege svakidašnjih naših briga, planova, naših velikih i malih — često besciljnih i beskorisnih poslova.

Prva Crkva, apostolska, apostolskih otaca pa sve do četvrtog i petog stoljeća živjela je od Događaja! Život, smrt, uskrsnuće Gospodinovo bili su Događaj — živo prisutan Događaj. Isusove riječi, poruke, proroštva, čudesa — sve je to bilo još živo nazočno. Kršćani su bili žarki, revni, puni Božjega Duha. Taj Duh davao im je snage da su u tisućama i u desecima tisuća davali svoje živote za Božju stvar. Stotine su kasnije odilazile u pustinju da ondje u postu i u pokori provedu svoj život. Tada još nije bilo potrebno nikakvih silnih propisa, nikakvih detaljnih razradbi pravila, nikakvih strogih crkvenih zakona. Svi su se dali voditi zanosom Kristo-

ve ljubavi. Bili su, velim, žarki. Još se nije bila osjetila institucija Crkve, ali se zato živio život: život Boga u čovjeku. Imali su iskustvo Duha, koji ih je gonio na osvajanje svijeta i na žrtvovanje svega za Kraljevstvo Božje. To je bio zanos, oduševljenje, radost i sreća, slično kao na dan Duhova. Crkva je u svojim članovima bila svježja, privlačna, zanimljiva, preporoditeljska, nova zajednica usred starog stagniranog, učmalog, materijaliziranog i sekulariziranog svijeta. Položaj naše braće i sestara iz Prve Crkve, uzevši društveno, nije bio zavidan, ali je u njima živio Bog. Oni sociološki u onom svijetu nisu značili još ništa ili vrlo malo, ali su osvajali svojom pojavom, svojim cijelim bićem više nego riječima, jer su u sebi nosili utjelovljenu Tajnu; srce im je bilo svetište, hram, trajno susretište čovjeka s Bogom, trajno subesjedište, mjesto trajnog dijaloga u riječi i ljubavi.

Prošla su stoljeća. Mi danas, nažalost, ne živimo više od događaja Kristova života, smrti i uskrsnuća — od vazmenog Otajstva. Prazni smo, suhi, gotovo nemoćni, gušimo se u vrtlogu novog materijalizma i ove naše tehnike. Položaj nam je sličan položaju prvih kršćana, što se tiče društvenog vidika, ali ne živimo više od Kristova Događaja. Kako ponovno doći do toga? Kako u sebi ponovno ostvariti onu svježinu kršćanskog duha i one velikodušnosti kojima su gorjeli prvi kršćani? Ima li načina za to?

Danas se mnogo piše, govori i teološki raspravlja o iskustvu Boga u čovjeku. Doći do tog osobnog iskustva. Osobno doživjeti Boga u sebi! I to ne toliko kroz pojmove i predodžbe, nego tragom neposredne nazočnosti, jer se u našoj nutрини Bog sam zasvjedočuje. Prema Novom zavjetu, čovjek, kome Bog »otvori srce« (Dj 16, 14), slušajući Božju poruku, ne čuje samo neki izvanjski glas, nego poruka dopire do nutrine, do srži bića, pa tako iznutra »shvaća« tajanstveni Božji svijet, »doživljava stvari iznutra«, kako bi se i Ignacije izrazio.

Ako je Bog u nama po milosti, onda je i Krist Gospodin u nama, onda je i čitavo Trojstvo u nama. »Iskusiti Krista u sebi«, jezikom Novog zavjeta označava »spoznaju« da je Krist u nama, prema riječima sv. Ivana: »... Spoznat ćete da sam ja u svom Ocu, vi u meni i ja u vama!« (Iv 14, 20). Krist se pojavljuje u nama (Iv 14, 21). Ivan kaže da »vidimo« Krista (Iv 14, 19), jer on živi među nama i u nama. »Theorein« — vidjeti Krista, označuje poseban oblik unutrašnje spoznaje slične onoj koju stječemo tjelesnim osjetilima. Radi se, dakle, o životnom iskustvu životnog jedinstva između osobe krštena čovjeka i Boga, odnosno Krista ili Duha i njihovih osoba. Čovjek treba da roni u sebe, i tu u najdubljoj tajni svoje dubine da susretne Boga. Tako su radili svi Božji ljudi. Tako moramo raditi i mi ako želimo da i danas bar donekle živimo Kristov Događaj i da taj Kristov Događaj — slično prvim kršćanima, dostojno i nepatvoreno dostojanstveno i hrabro naviještamo i predajemo drugima.

Čitajući Evandjelje duboko nas se doima Isusov odnos prema ljudima. On je utjelovljena dobrota, neusporediva blagost, dostojanstvena jednostavnost, ozbiljna skromnost . . . Nadasve je neusporediv njegov način postupanja s ljudima svake vrste: s priprostim narodom, s farizejima, sa svećenicima . . . Osobito je dirljivo kako se odnosi prema grešnicima: neopisiva dobrota u praštanju, u zaboravi ljudskih slabosti, zauzetosti, briga — zaista prava ljubav. Osoba Isusa Krista je neodoljiv magnet, jednostavno vuče za sobom, fascinira.

Na taj su način duboko doživljavali Kristovo čovječstvo i preko njega ulazili u Božanstvo sveti Bonaventura, Ignacije, Vinko Paulski, don Bosco, još davno prije Sirotan iz Asiza; jednostavno — svi koji su se željeli osobno sastati s osobnim Isusom Kristom, njime se na otajstveni način ispuniti, u njega se obući, njime se impregnirati ili prožeti do te mjere da se zaista moglo reći: »Ne živim više ja nego živi u meni Krist.« Tako Isus prisutan u duši po milosti, po spoznaji i po ljubavi potpuno njome vlada.

Da ga uzmognemo, zatim, drugima predati — a to je naš osnovni životni zadatak! — i, ponavljam, da se sami njime trajno punimo, pa da nas sasvim prožme i obuzme, mi smo takvi da bismo Gospodina željeli vidjeti, čuti, osjetiti, okusiti, obujmiti ga i doživjeti njegovu neposrednu blizinu. Jest, duboko se u svakome od nas skriva težnja — žeđ — da Boga »vidimo«, da nas obasja svojim svjetlom kao jutarnja zora uspavanu zemlju, da nas sa sobom zauvijek poveže. Ali ovdje na zemlji mi smo ljudi ipak samo »viatores« — putnici ili hodočasnici prema vječnoj domovini i nismo kadri Boga ni na koji način »vidjeti«, jer »čovjek ne može vidjeti Boga a da ne umre« — čitamo na nekoliko mjesta u Svetom pismu (Izl 3,6; 33, 20; Pnz 4, 33; Iz 6, 4). Ipak u nekim trenucima milosnog pohoda, u osobnoj ili zajedničkoj smirenoj molitvi ili u adoraciji kao da duša na neki tajanstveni način gleda, kao da ga vidi i u nj roni; to su ta unutrašnja »sjetila«, kojima dotičemo ono što se nikakvim izvanjskim sjetilima ne može uhvatiti — Gospodina. To su unutrašnji najdublji osjećaji i doživljaji. »Licem u lice«, tješi nas sv. Pavao, gledat ćemo ga onda kad u vječnosti naše smrtno oči obasja besmrtno Svjetlo, stari bi kazali — »lumen gloriae« — svjetlo slave.

Bar nekad željeli bismo »čuti« makar najkraću, sasvim suhu i škrtu njegovu riječ. »Gospodine«, tuži se poznati teolog Karl Rahner, »čitav život moliti, govoriti, a da ne čujem ni jednog odgovora, nije li to previše za mene?« Rahner ne želi reći da nam pri ruci nisu svete knjige koje nam donose Božju poruku — Božji govor i nagovor upravljen nama! Rahner ne želi reći da nas ne okružuje svemir kao navjestitelj Božje slave. Imamo li zdrav razum, kaže knjiga Mudrosti (13), svi veoma dobro zapažamo sklad i svršnost stvorenja, koja nam na mahove postaju prozirna kao u monstranci. Iz njih nam Bog govori, jer je osobno u njima, jer na njih, kako pjeva Ivan od Križa, »on izlijeva tisuću milina. Kroz te gajeve prolazi hitro. Na njima počiva njegov pogled. Sve ih odijeva ljepotom.«

Ipak, zar ne? Nama to nije nikako dovoljno. Sva ta inače najstvarnija stvarnost Božjega govora čovjeku, izgleda nam samo kao mukla i daleka jeka Boga za kojim čeznemo. Zato jadikuje isti Ivan od Križa: »Jao tko me može izliječiti? (Predaj mi se napokon bez ikakva pridržaja!) Dođi i objavi mi se otvoreno! Nemoj mi više slati glasnike, jer mi oni ne umiju reći ono što ja očekujem« (Duh. pjesma, kit. 6). Da, trebalo bi da na svaki način Božji govor u sebi osjetim i doživim, ali s obale ovog progonstva ja to čujem kao kroz šum mnogih dalekih voda. Moja su unutrašnja osjetila kao drhtavo ispružene ruke koje ga žele dohvatiti, ali između mojih ispruženih ruku i Boga u ovoj dolini kušnje upravo je neizmjerena udaljenost kao udaljenost materije od duha, vremenitog od vječnog, stvorenja od Stvoritelja. Blizak je i dalek naš Bog.

Mi bismo ga željeli »osjetiti«. Sveti Ignacije nas u Duhovnim vježbama uči kako da »doživimo« i »iskusimo«. Sveti Petar govori o »okusu Božje dobrote«: »Kao novorođenčad žudite za duhovnim, nepatvorenim mlijekom, da po njemu uzrastete za spasenje, ako ste doista okusili kako je dobar Gospodin« (1 Pt 2, 2—3). Dakako, pitanje je koliko se trudimo »okusiti Boga« u svojim duhovnim vježbama, u dnevnim poslovima, u razgovorima s drugima.

Napokon, duhovno osjetilo »opipa«. Mi čeznemo za tim da Gospodina »obujmimo«, nekako poput Magdalene poslije uskrsnuća ili kako nas je učio Izrael — Borilac Božji. Njegova borba s anđelom trajala je jednu noć. Mi se godinama borimo u noći života. Bog nam je familijaran, iako dalek — transcendentan, ipak veoma blizak — unutrašnji — imanentan. Nježan je, dobar, milosrdan — ali mi smo u tami. U osvit vječnosti, kad se pokaže osvit Dana, mi ćemo preneraženi s Jakovom uskliknuti: »Vidjeh Boga licem u lice i na životu ostadoh« (Post 32, 31).

Ali što sve to znači? »Vidjeti«, »čuti«, »osjetiti«, »okusiti« Boga? Jesu li to tlapnje bolesne mašte ili stvarne čežnje našega srca? Nema nikakve sumnje: Gospodin je nazočan, a mi se izražavamo našim ljudskim načinom. Sveti Toma Akvinski je već kao dječak od pet godina često pitao monahe u Monte Cassinu: »Tko je Bog?« I zamislite! Ljudi u samostanu — mladi i stari — oni koji su se čitav život posvetili promatranju Boga, svojim odgovorima nisu bili kadri zadovoljiti dijete od pet godina, jer što više umujemo o Bogu, to manje shvaćamo njegovu neizmjernu savršenost. Ipak, niti njima, niti nama, niti dječaku Tomi Bog nije bio odsutan. On je tu: »Intimior intimo meo« — bliži mi je nego što sam ja samome sebi. Od njega me rastavlja samo barikada ove raspadljivosti i zid moga grijeha. Bog nam je sasvim tu, pa se zaista može reći da ga na neki tajanstveni način osjećamo, doživljavamo, iskustvom dotičemo. U isti mah on nam je kao ispod koprene, iza neke barikade, ondje preko mosta.

Blago apostolima! Oni su gledali, slušali, doticali Krista Gospodina, iako ni oni nisu vidjeli Boga u Kristu. To su morali vjerovati kao i mi. Bili su ipak puni radosti, kako svjedoči Ivan: »... što smo čuli, što smo vidjeli očima svojim, što razmotrismo i ruke naše opipaše o Riječi Života... svjedočimo i navješćujemo vama...« (1 Iv 1—2).

O tom predmetu na dva mjesta govori Drugi vatikanski sabor u pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu: »Čovjek se zbilja ne vara kad se priznaje višim od materijalnih elemenata i kad se ne smatra svodivim na golu čest prirode ili na anonimni element ljudskog društva. Svojom unutrašnjosti on uistinu nadilazi sveukupnost stvari: u te dubine čovjek zalazi kad se vraća u srce, gdje ga čeka Bog, koji ispunja srce, i gdje on pred Božjim očima sam odlučuje o svojoj sudbini« (GS 14). A kad direktno govori o čovjekovoj savjesti, navodi one poznate riječi Pape Pija XII.: »Savjest je najskrovitija jezgra i svetište čovjeka, gdje je on sam s Bogom, čiji glas odzvanja u njegovoj nutрини« (GS 16).

To je kao u Newmanovoj *Kalisti*, u onom glasovitom razgovoru između filozofa Polemona i katekumene Kaliste, gdje, rekao bih na neki način dotičemo Boga u sebi. Evo tog razgovora:

»Polemo, vjeruješ li ti u jednog Boga?»

»Vjerujem«, odvrati on. »Vjerujem u jedno jedinstveno vječno počelo, koje postoji samo po sebi.«

»Toga Boga«, nastavi Kalista, »ja osjećam u svom srcu. Osjećam da stojim pred njegovim licem. On mi govori: Čini to, nemoj činiti ono! Možda ćeš mi reći da taj zapovjedni glas nije ništa drugo nego zakon prirode, koji me poziva da tražim radost, a izbjegavam žalost. Ali ne, toga ja ne mogu razumjeti. Ne, to je jeka nekakve osobe koja mi govori. Nitko me neće uvjeriti da taj glas ne potječe od nekoga osobnog bića izvan mene. Taj glas nosi sam u sebi dokaz svoga božanskoga porijekla. Moje srce prijanja uza nj i ljubi ga kao da je to jedna vrlo draga osoba. Slušajući ga savršeno sam radosna; opirem li se, padam u žalost. Upravo kao da naizmjenice ražalostim ili obradujem veoma poštovanog prijatelja. Vidiš, Polemo, ja vjerujem u nešto što je puno više nego neko jednostavno »nešto«. Vjerujem u biće koje je više zbiljsko nego sunce, mjesec, zvijezde; više zbiljsko nego lijepa zemlja i slatke riječi kakvog prijatelja . . . Jeka pretpostavlja glas, a glas pretpostavlja nekoga koji govori. I to biće, taj glas, ja ga uistinu ljubim i bojim ga se.«

Naravno, za to se traži vjera. Da steknemo takvo shvaćanje i da ga živimo, traži se vjera. Zato i reče L. Lallemand: »Kad Gospodin hoće potpuno postati učitelj jedne duše, on počinje osvajati njenu pažnju, dajući joj odličnu vjeru. Odavde silazi u volju, zatim u pamćenje, u maštu, u požudnu moć. Tako malo-pomalo osvaja sve njene sposobnosti i moći. Iza toga prelazi na sjetila, na tjelesne pokrete i tako dođe do njenog potpunog vanjskog i nutarnjeg posjedovanja: a sve to izvodi vjerom, koja u sebi na eminentan način sadržava sve kreposti . . .« Dragocjeni je, dakle, biser tu. Zakopano blago je tu. Drahma je tu. Treba se samo malo okrenuti, potražiti to blago, pregledati i očistiti svoju kuću, odstraniti iz nje prašinu . . .

Švicarski teolog Hans Urs von Balthasar u jednom najnovijem članku pod naslovom »Iskustvo Boga u Bibliji Otaca« (Communio, tal, 30,7 sl.) upozorava na nešto bitno pri stjecanju iskustva o Bogu, a to je odreknuće, svladavanje samoga sebe. Ne mogu doći do iskustva Boga u sebi ako mnogo toga ne uredim, ne dotjeram, ako moja nutrina izgleda više poput otvorenog sajmišta nego poput uređene kapele, teško ću u sebi susresti Boga. Nema pravog doživljavanja Boga, nema iskustva Boga u srcu ako to nije plod svladavanja naše zle volje, krivo usmjerene slobode, naših sebičnih planova. Sveti Ivan od Križa bi bio još korjenitiji u tom zahtjevu. On bi rekao da ne možemo pomišljati na to istinsko sjedinjenje s Bogom u vlastitom srcu, gdje s njime vodimo dijalog kao »ja« sa »Ti«, gdje smo puni smirenosti i već ovdje na zemlji nepatvorene radosti i sreće — na sve to ne možemo pomišljati ako ne prodemo kroz »noć«, kroz »tunnel«, kroz zbiljsko odricanje naših sjetila, naše volje, našeg afektivnog čovjeka, pa i samog razuma.

Ako na taj način Gospodina ustrajno u ovom životu tražimo, uz žrtvu i pregaranje, ako tako trajno za njim čeznemo — mi ćemo ga naći! Mi ćemo se njime zaista ispuniti, ili, točnije, On će nas pomalo, ali sigurno posve preuzeti i preobraziti. Tada ćemo biti sposobni unositi ga u svijet. Bit ćemo slični onim velikim bogonoscima, koji su svoju okolinu, svoj narod, svoju epohu kao visoko uzdignuti svjetionici obasjavali Božjim svjetlom. Budući da su sami gorjeli, mogli su zapaliti druge. »Samo osvjetljavati«, kaže sv. Bernardo, »nije ništa. Samo gorjeti nije dovoljno. Gorjeti i osvjetljavati, to je savršeno!«

Kad je Mojsije sišao sa Sinaja, lice mu je bilo neobično sjajno. S njege je odsijevala slava Božja tako snažno da ga nisu mogli gledati. Bio je primoran prebaciti veo preko lica. Razgovarao je s Gospodinom 40 dana — prijateljski, srdačno, blisko, pa Sveto pismo kaže da je Bog s njime govorio »licem u lice«. I kad se vratio k narodu, nije bilo potrebno da govori, niti da daje znakove. Bio je toliko prožet veličanstvom i prisutnošću Onoga, kojeg je promatrao na brdu, da mu je samo lice više govorilo nego sve riječi koje bi tada mogao izreći.

Nema sumnje, kad bismo tako mi kršćani tražili Gospodina, s njim se blisko družili, naše djelovanje bi bilo slično djelovanju prvih kršćana. Preko sjedinjenja s Bogom u srcu do plodnog apostolskog djelovanja. Živjeti u Bogu, izjarivati ga primjerom života, nasljedovanjem Isusa Krista svjedočiti u ovom današnjem društvu. To je naš »kairos« — trenutak milosti. Na to nas poziva Crkva, na to nas nuka naša savjest. Ne samo, dakle, da smijemo žeđati za iskustvom Boga, nego moramo; to nam je temeljna dužnost, ukoliko želimo biti plodni za Božje kraljevstvo u ovom odsječku vremena.